

biologie en aardrijkskunde in de tweede fase. De coördinatie is in handen van de Stichting ter Bevordering van de Biologische Landbouw in Noord- en Oost-Nederland, met een informatiecentrum en biologische boerderij in Orvelte. Een groot deel van dit project wordt uitgevoerd in het kader van het programma Leren voor Duurzaamheid.

Informatie: tel. 0591-381429,

e-mail: wenning@dewenning.nl

Aanvechten boomkap

Hoe bij de overheid bezwaar te maken tegen het kappen van bomen wordt uit de doeken gedaan in het boekje 'Recht op bomen' dat de Bomenstichting heeft uitgegeven. Stap voor stap wordt uitgelegd hoe, waar en wanneer bezwaar gemaakt kan worden. Het is in de eerste plaats een handleiding voor inspraak bij dreigende kap van bomen, maar is ook goed bruikbaar voor vergelijkbare beroeps- en bezwaarprocedures.

Bestellen: € 14,30 overmaken op postbank 2108755 t.n.v.

Bomenstichting, Utrecht o.v.v. 'Recht op bomen'.

Nieuwsbrief leren voor duurzaamheid

Spring is de naam van de nieuwsbrief van de stuurgroep programma Leren voor Duurzaamheid. Doel is alle betrokkenen te informeren en inspireren. De nieuwsbrief verschijnt elk kwartaal. In het decembernummer van 2001 wordt aandacht besteed aan de volgende onderwerpen: Echte innovatie is uitgebleven; Ecojuniors zonder grenzen; De aarde ademt op, een project van Kerk in Actie. Deze onderwerpen vormen een terugblik op de jaarconferentie van 15 november 2001.

Kennisnetwerk duurzaam wonen

Op veel nieuwbouwlocaties in Nederland wordt duurzaam gebouwd. Steeds vaker komt daarbij ook de term 'duurzaam wonen' naar voren. Het Kennisnetwerk duurzaam wonen heeft als doel kennis en ervaring over communicatie over duurzame kwaliteit op grote nieuwbouwlocaties uit te wisselen. De deelnemers zijn afkomstig uit alle hoeken: gemeenten, projectontwikkelaars, nutsbedrijven, belangenorganisaties.

Aanmeldingen: tel. 030-2867209

e-mail: t.kuijpers@utrecht.nl

Groenloket

Groenloket Gelderland is een initiatief van zes Gelderse organisaties die zich bezighouden het beheer van natuur, bos en landschap. Deze telefonische vraagbaak, die operationeel zal zijn vanaf februari 2002, is ondergebracht bij de Dienst Landelijk Gebied. Men kan daar informatie krijgen op het brede terrein van natuur, beheer, inrichting, subsidies en beleid. Een deel van de vragen zal direct worden beantwoord, voor een deel neemt men contact op met de deelnemende organisaties. Informatie: tel. 0900-3636360 (15 € cent p.m.),

e-mail: info@groenloket.nl of via de website www.groenloket.nl

Kinderboerderijen

In het Infobulletin van Stichting Kinderboerderijen Nederland (SKBN) is te lezen dat er (weer) een infectie met de E.coli-0157 bacterie heeft plaatsgevonden. De Keuringsdienst van Waren heeft daarom versneld een hygiëncode voor kinderboerderijen verspreid. Het brede publiek zal in het voorjaar op de hoogte worden gebracht; daarop vooruitlopend een belangrijke maatregel: altijd handen wassen met zeep na contact met de dieren van de boerderij.

Veel belangstelling stilte-actie

Het stilte-project van Stichting Natuur en Milieu SNM is in volle gang. In de maanden september, oktober en november is een landelijke enquête gehouden onder natuurliefhebbers. Ook een aantal bondgenoten van Echte Welvaart heeft de enquête onder haar achterban verspreid. Meer dan 1500 mensen hebben laten weten stilte in de natuur belangrijk te vinden. Op de stilte-scorekaart gaven zij onder meer aan waar zij stilte wel of niet in Nederland nog vinden en wat die hen oplevert. SNM is nu bezig met een bescheiden publiekscampagne om de beleidsmakers en politici te overtuigen van het belang van meer stilte in de natuur.

Campagne www.wereldburgers.nl

In de campagne [wereldburgers.nl](http://www.wereldburgers.nl) werken 54 organisaties samen op het terrein van internationale samenwerking en duurzame ontwikkeling. De campagne doet een appèl op lokale en landelijke politici om bij hun werk een meer mondiale bril op te zetten. Tevens roept ze het kabinet op tot meer coherentie wat betreft het Nederlands internationaal beleid. Het nieuwe regeerakkoord, na de landelijke verkiezingen van 15 mei 2002, dient een 'regeerakkoord van wereldburgers' te zijn.

Het Nieuwe Leren

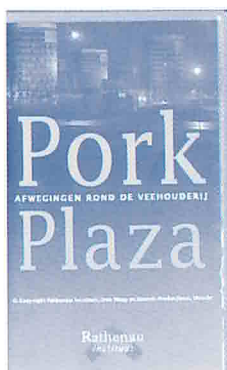
Axis, het samenwerkingsverband van verschillende organisaties die techniek in het onderwijs willen bevorderen, is gevraagd te reageren op de publicatie 'Grenzeloos Leren' die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen onlangs heeft uitgebracht. Axis wil het Nederlandse onderwijs tegemoet komen aan de Lissabon-ambities waarin een grote prioriteit is gegeven aan de kenniseconomie, dan zijn ook inhoudelijke consequenties en prioriteiten noodzakelijk. Volgens Axis zal er een nieuwe mix moeten ontstaan van traditionele kennisoverdracht (ontleend aan vakken en docenten) en nieuwe, buitenschoolse leerprocessen (internet, werkervaring etc.) gericht op praktijkkennis en vaardigheden. De Axis-notitie 'Prioriteit voor Nieuw Leren' en de brief aan de ministers van OCenW en EZ zijn beschikbaar op www.platform-axis.nl onder 'Axis activiteiten & nieuws/nieuwleren'.

Invulling duurzame leefbaarheid en maatschappelijke aspecten
centraal

Hoe inhoud en vorm te geven aan duurzaamheidseducatie

Door Susanne Lijmbach en Marjan Margadant-van Arcken

Concrete invullingen van het begrip duurzame ontwikkeling komen voort uit verschillende maatschappijvisies. Educatie als vorming van zelfstandig denkende democratische burgers verdraagt dus geen instrumentele visie op leren voor duurzaamheid, omdat educatie dan een middel wordt om de in één bepaalde visie wenselijk geachte (gedrags-)veranderingen te realiseren. Aldus Margadant en Lijmbach in de eerste twee artikelen van hun drieluik over 'Duurzaamheid als leergebied'. In dit laatste deel enkele voorbeelden van wat duurzaamheidseducatie naar hun mening wel behoort in te houden, wil het de noemer educatie waardig zijn.

Na het zien van
'Pork Plaza'
wezen bijna alle
ambtenaren van
LNV varkens-
flats intuïtief af

Veel romans, gedichten, schilderijen en films schetsen een (anti-)utopisch beeld van de relatie tussen mensen en natuur. Op het gebied van de omgang met dieren zijn 'Animal Farm' van George Orwell en de boeken van Jack London klassiekers en is de video 'Pork Plaza' over varkensflats de nieuwste loot aan de stam. Dergelijke werken kunnen kritisch gelezen, bekeken en besproken worden vanuit de vraag wat eenieder verstaat onder duurzame leefbaarheid met en van de levende natuur. Juist vanwege het gebruik van fictieve, literaire of beeldende kunstwerken, komen hier de moeilijk te articuleren emotionele, esthetische, morele of culturele waarden van diverse wijzen van omgang tussen mensen en natuur boven tafel. Deze waarden staan vaak haaks op een biologisch of ecologisch wetenschappelijke beoordeling hiervan, maar spelen wel een grote rol bij de (on)aanvaardbaarheid van bepaalde wijzen van omgaan met de natuur. Bijvoorbeeld: na het zien van 'Pork Plaza' wezen bijna alle op het gebied van dierenwelzijn deskundige ambtenaren van het ministerie van LNV de varkensflats intuïtief af, maar gevraagd naar hun argumenten kwamen zij niet verder dan ieder ander. Educatie zou hier een rol kunnen spelen in de vorm van verhelderen, benoemen en onderbouwen van deze argumenten. Deze vorm van duurzaamheidseducatie, die dus specifiek als doel heeft om gevoelens, waarden en wensen met betrekking tot duurzame leefbaarheid te articuleren, kan op veel plekken gehanteerd worden. Te denken valt aan kunstgeschiedenis- of biologielessen op school, leesclubs of, zoals in de praktijk reeds gebeurt, ter uitlokking van een publiek debat.

Water als bindmiddel

Het thema 'water' leent zich uitstekend voor vele vormen van educatie, zowel voor opleidingen en activiteiten die expliciet met water hebben te maken, als voor vormen van duurzaamheidseducatie die niet aan een bepaald onderwerp zijn gebonden, zoals op het VWO en de universiteiten. Iedereen, van jong tot oud, heeft in zijn of haar leven met water te maken, alleen al om te drinken en zich te wassen. In dit voorbeeld ligt het accent op watervoorziening en -kwaliteit in relatie tot maatschappelijke kwesties. Een bespreking van de diversiteit aan menselijke gebruiken en overeenkomstige waterkwaliteiten is een toespitsing van de vraag wat 'duurzame leefbaarheid' voor diverse (groepen) mensen inhoudt. Deze diversiteit kan verbonden worden met biologische en ecologische kennis van water. De breedte en diepgang hiervan is afhankelijk van het type educatie. Wanneer 'water' een thema is van duurzaamheid in scheikunde- of biologielessen op het VWO of aan de universiteit, zal een veelheid aan menselijke gebruiken en betekenissen van water en de (on)duurzaamheid hiervan in relatie tot abstracte, scheikundige of biologische kennis aan de orde kunnen

komen. De analyse van verschillende soorten water op practica, profielwerkstukken en probleemgericht onderwijs zijn onderwijsvormen waarin deze relatie gelegd kan worden. Wanneer de educatieve activiteit zich beperkt tot een bepaald soort water, is een beperking tot het gebruik en de voor dit gebruik relevante eigenschappen van water op zijn plaats. In een opleiding voor irrigatie-deskundigen zal dit irrigatiewater zijn. In educatie over het 'Muizengaatje' (zie onder) zullen zowel riool-, regen- als natuurwater thema's zijn. We hebben 'water als sociaal bindmiddel' als titel voor dit voorbeeld gekozen, omdat water bijna overal een materiële pendant is van maatschappelijke structuren en processen. Denk hierbij aan de waterschappen in Nederland, irrigatiesystemen in zuidelijke landen en de conflicten tussen Israëlische en Palestijnse autoriteiten over het beschikkingsrecht op het water van de Jordaan. Een duurzame beschikking over voldoende en goed water is altijd direct te verbinden met sociale groepen of

instanties die het betreffende water gebruiken, verdelen of beheren. Zo wordt in de opleiding 'Ontwikkelingsstudies' van de Wageningen Universiteit de technische ontwikkeling van irrigatiesystemen tevens begrepen als een sociaal-economische en politieke ontwikkeling. In een project in Rotterdam merkte iemand op dat het gaat om spaarbekkens voor onder andere het riooloverschot uit het rijke Hillegersberg in het arme Rotterdam-Noord. Voorbeelden te over, want water komt niet alleen van een fysieke plek maar ook van een sociale plek.

Niemandland

Onlangs was er een educatieproject over duurzame inrichting van restructuimen in Rotterdam. Iedere stad kent plekken zonder een geplande functie. Eén van deze plekken in Rotterdam is het gebied onder het viaduct van de A20 en langs de spoorlijn Rotterdam-Utrecht. Onder het snelwegviaduct bevindt zich de uitgang van station Rotterdam-Noord, een busstation, een weg die de twee aangrenzende wijken verbindt, en

Vier criteria voor duurzaamheidseducatie die de noemer educatie verdient:

1. Zoeken naar invulling van 'duurzame leefbaarheid' als educatief thema

In tegenstelling tot alleen duurzaamheid, drukt duurzame leefbaarheid uit dat het ook om de leefomgeving en het leven gaat, zoals deze ervaren en gewaardeerd worden.

2. Verwerven van belichaamde kennis: met 'hoofd, hart en handen'

Duurzaamheidseducatie vergt ook inzicht in biologische en ecologische kennis, in NME-termen: ecologische basisvorming. 'Belichaamde' kennis is dan kennis die niet alleen het hoofd aan moet spreken (dus niet puur cognitief moet zijn), maar ook het hart (de relevantie ervan moet ook gevoeld worden) en de handen (de lerenden ook handelingsperspectieven bieden).

3. Inzicht verwerven in het verband tussen duurzame leefbaarheid en maatschappelijke processen en handelingsmogelijkheden

Dit criterium verwijst naar 'maatschappelijke mede-verantwoordelijkheid' als thema van duurzaamheidseducatie, naar inzicht in de gevolgen van het eigen handelen (van individuen, groepen of instituties) voor anderen hier en elders en in de maatschappelijke beperkingen en mogelijkheden om - individueel of gezamenlijk - aan duurzame leefbaarheid gestalte te geven.

4. Gevarieerde, doelgerichte werkvormen

Zoals bij iedere vorm van educatie, moeten de werkvormen van duurzaamheidseducatie zoveel mogelijk aansluiten bij de leefwereld van de lerenden, een beroep doen op de zelfstandigheid en participatie van de lerenden zelf, én - specifiek voor NME en duurzaamheidseducatie - een directe ontmoeting met natuur en milieu(kwesties) inhouden.

Water leent zich uitstekend voor duurzaamheidseducatie: elk individu gebruikt het en verdeling en beheer zijn een illustratief maatschappelijk aspect

een spaarbekken voor riooloverstort. Het spoorlijnviaduct bestaat uit een nauwe doorgang voor auto's en een nog nauwere doorgang voor fietsers en voetgangers, waaraan het hele gebied zijn naam het 'Muizengaatje' ontleent. Naast de mensen die er noodzakelijkerwijs doorheen moeten, maken 's avonds en 's nachts zwervers gebruik van deze restruimte. Na een twintigtal verworpen plannen voor dit gebied, werd in 1997 het Rotterdamse Centrum voor Beeldende Kunst (CBK) te hulp geroepen. De kunstenaars Jeroen van Westen, Q.S. Serafijn en Hans Snoek begonnen met het spaarbekken. Zij formuleerden duurzaamheid als criterium voor de herinrichting van deze recht-toe-rechtaan waterbakken. Belangrijke trefwoorden hierbij waren: een wederzijdse versterking van cultuur en natuur, en leesbaarheid van en zorg voor de omgeving. De uiteindelijke resultaten zijn: de aanleg van dijkjes in de waterbakken (om de kracht van de waterstroom te remmen), op deze dijkjes de aanplant van riet (dat een kleine waterzuiverende en vooral symbolische functie heeft), ruimte voor spontane snelweg- en spoorbermnatuur, een zichtbaar pompgemaal en een verlichte onderkant van het wegviaduct. Al werkende hieraan, ontstond bij het CBK het idee om een educatieprogramma op te zetten waarin het Muizengaatje zou kunnen dienen als voorbeeld van een gebied waarin meerdere thema's tegelijk spelen. In het geval van het Muizengaatje: diverse soorten water en diverse soorten infrastructuur.

Duurzaam bosgebruik

Afgelopen jaar vond een cursus plaats voor Surinaamse boswachters, met als

doelen de professionalisering van huidige boswachters (meestal binnenlandbewoners) en de opleiding van ook stadsbewoners tot de functie van boswachter. De taken van boswachters bestaan uit het toezien op boswerkzaamheden (overwegend in het kader van houtkap en uiteenlopend van de verkennende bosinventarisatie tot het wegslepen van de gevelde bomen), controle op de uitvoering (op de aanleg van wegen, de toegestane gevelde bomen of certificeringsvereisten) en het geven van adviezen over het voorgaande aan ambtenaren en bosgebruikers. Voor de uitoefening van deze taken zijn, naast een aantal praktische vaardigheden, zowel bosbouwkundige, bodemkundige en ecologische kennis vereist als kennis van nationale en internationale regels en voorschriften. De cursus bestaat uit zes modules. Een testcase voor 'Duurzaamheid als leergebied' was de module 'Bosbeleid' over de maatschappelijke context van duurzaam bosgebruik.

Uitgangspunt bij het opstellen van de inhoud en vorm voor deze module was onder meer, dat de cursisten niet alleen aangesproken worden op hun toekomstige boswachtersfunctie waarvoor zij de benodigde kennis en vaardigheden moeten verwerven, maar ook op hun rol als Surinaamse burgers die betrokken kunnen zijn of worden in nationale en internationale discussies over duurzaamheid in het algemeen en duurzaam bosgebruik in het bijzonder. Doel van dit laatste is de cursisten duidelijk te maken dat over duurzaamheid getwist wordt en kan worden (ook door henzelf), in plaats van hen in te wijden in de filosofische en theoretische ins en outs van deze discussies. Verder moest een bespreking van de maatschappelijke

De maatschappelijke context van duurzaam bosgebruik

De bespreking van de maatschappelijke dimensies van duurzaam bosgebruik in de cursus voor Surinaamse boswachters moest zoveel mogelijk toegespitst worden op de situatie in Suriname en aansluiten bij de leefwereld en het opleidingsniveau van de cursisten. j21

Dit resulteerde in een dictaat, dat uit vier delen bestaat:

1. Het duurzaamheidsbegrip

Hierin worden aan de hand van enkele mijlpalen de geschiedenis van het huidige duurzaamheidsprincipe besproken, de verschillen met het oudere duurzaamheidsprincipe in de bosbouw en het gemak waarmee gesproken wordt over een evenwicht tussen de ecologische en maatschappelijke dimensies van duurzame ontwikkeling.

2. Nationaal bosbeleid

Hierin wordt het bestaande bosbeleid in Suriname vergeleken met de FAO-principes van nationale bosbeleidsplannen. Hier wordt ook ingegaan op de (mogelijke) rol van diverse maatschappelijke betrokkenen bij de vorming en uitvoering van het bosbeleid in Suriname.

3. Internationale issues

Hierin worden de – voor de bosbouw – belangrijkste, internationale verdragen behandeld, die al dan niet door Suriname zijn ondertekend, zoals de slotverklaring van de Rio-conferentie, het biodiversiteitsverdrag en het internationale klimaatverdrag. Tevens worden in dit deel internationale samenwerkingsverbanden op bosbouwgebied besproken, zoals de International Timber Trade Organisation (organisatie van houtproducerende landen) en de Forest Stewardship Council (die certificeringscriteria voor duurzaam hout heeft opgesteld).

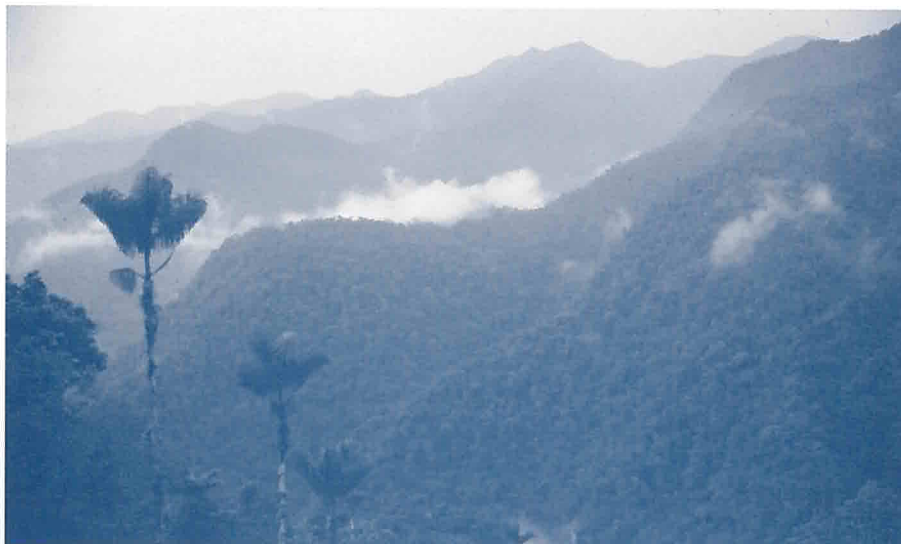
4. Boswetgeving in Suriname

Hierin worden de uitgangspunten van de Wet Bosbeheer, de kernpunten van de hoofdstukken en artikelen die bekend moeten zijn bij boswachters behandeld.

dimensies van duurzaam bosgebruik zoveel mogelijk toegespitst worden op de situatie in Suriname en aansluiten bij de leefwereld en het opleidingsniveau van de cursisten.

Dit resulteerde in een vierdelig dictaat. Daarnaast werd een docentenhandleiding geschreven. Uitgangspunt hiervan

was dat de – in Suriname gebruikelijke – vorm van hoorcolleges niet geschikt is voor de inhoud (die vraagt om eigen meningen en discussies) en voor de doelgroep (die praktisch ingesteld is). Daarom is per dagdeel gekozen voor een afwisseling van korte hoorcolleges met andere onderwijsvormen, zoals indivi-

Cursisten wordt
duidelijk
gemaakt dat
over duurzaam-
heid getwist
wordt en kan
worden

Het begrip
duurzame
ontwikkeling
vraagt om
kritische
reflectie op de
meer of minder
vanzelfspreken-
de invulling
ervan

Duurzaamheidseducatie over stukje niemandsland

Het plan voor een educatief programma met betrekking tot het stukje niemandsland 'het Muizengaatje' in Rotterdam-Noord bevat veel elementen die aansluiten bij 'Duurzaamheid als leergebied':

1. De gebruikelijke invullingen van natuur en natuurbehoud worden op hun kop gezet

In de stad denkt men bij 'natuur' en 'groen' meestal aan bomen, struiken en gras als 'schaamgroen' voor of 'buffergroen' tussen wegen en bebouwing. De planten en struiken in het Muizengaatje danken hun ontstaan en dynamiek echter juist aan de snelweg en spoorlijn. Dit roept de basale vraag op wat duurzaamheid hier betekent. Een autosnelweg wordt doorgaans onduurzaam genoemd. Geldt dat dan ook voor het begeleidend groen? Is zorg voor de natuur in restruimten niet paradoxaal omdat deze juist bestaat dankzij de afwezigheid van zorg? Snelweg- en spoorbermnatuur is toch leesbaarder dan schaam- of buffergroen? De kunstenaars bedachten hiervoor de term 'risiconatuur', die uitdrukking geeft aan een bepaalde verwevenheid van cultuur en natuur.

2. De maatschappelijke aspecten van 'restruimten' komen aan de orde

Hoewel restruimten in de stad een niemandsland zijn, werden de kunstenaars tijdens de voorbereiding en uitvoering van haar werkzaamheden aan de spaarbekens geconfronteerd met vele instanties die allemaal wat te zeggen bleken te hebben over dit gebied, zoals de deelgemeente, diverse diensten op het stadhuis, Rijkswaterstaat, de NS, het stadsvervoer (RET) en het waterschap. Dit leverde vele institutionele en bureaucratische problemen op om iets voor elkaar te krijgen. Zo bleek de op zich simpel lijkende vraag wie eigenaar is van welke vierkante meter grond, nog een hele klus te zijn. In het voorgestelde educatieprogramma komen deze maatschappelijke aspecten op twee wijzen aan de orde. Ten eerste als thema in binnen- en buitenschoolse educatieve activiteiten. Ten tweede als een beoogd leerproces voor bestuurders, ambtenaren en bedrijfsleiders van kantoren, winkels en infrastructurele bedrijven.

3. De educatie beperkt zich niet tot één thema of een bepaalde vorm

Het voorgestelde algemene educatieprogramma kan op meerdere plekken toegepast en door verschillende doelgroepen gebruikt worden. Een greep uit de ideeën is: speciale lesprogramma's op scholen, stadswandelingen langs restruimten en een stedelijke werkgroep 'Duurzaamheidseducatie' voor mensen van overheidsinstanties, NME-instellingen en bedrijven. De kunstenaars zelf zijn reeds gestart met artikelen in het gemeentelijke huis-aan-huis-blad, die ook op hun internetpagina (www.restruimten.nl) staan. Dergelijke educatieve activiteiten kan men opvatten als flankerende educatie bij de herinrichting van restruimten, die het leeraspect van sociaal leren voor een duurzame stad, zoals neergelegd in diverse duurzame wijkplannen in Rotterdam, benadrukken.

duale opdrachten (bijvoorbeeld: beschrijf een duurzame en onduurzame plek in je eigen omgeving), opdrachten voor subgroepen (bijvoorbeeld: wat houdt duurzaamheid en duurzaam bosgebruik in op de plekken waar jullie stage hebben gelopen?), het uithoren van een gastspreker, en een quiz onder leiding van een boswachter over wat een boswachter wettelijk wel en niet mag of moet doen in bepaalde situaties. Tijdens de module wordt van de cursisten gevraagd een portfolio aan te leggen, waarin zij al hun aantekeningen en materiaal verzamelen. Hierop wordt in de lessen regelmatig teruggegrepen. Uit hun portfolio kunnen zij ook putten bij het maken van een eindopdracht. Voor deze eindopdracht moeten zij zelf een vraagstelling bedenken. Deze kan, afhankelijk van hun belangstelling en capaciteiten, uiteenlopen van een theoretisch-maatschappelijke vraagstelling tot een praktisch-maatschappelijke kwestie, waar zij tijdens hun stage of excursies tegenaan gelopen zijn.

Educatieve criteria

Dit drieluik over 'Duurzaamheid als leergebied' begon met de opmerking dat het gelijknamige rapport in de wereld van NME voor veel verwarring heeft gezorgd. De Lokale Agenda 21 en de notitie 'Leren voor een duurzame samenleving' sporen NME-instellingen aan om enthousiast met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en lokale overheden invulling te geven aan duurzame ontwikkeling, maar dit rap-

port pleit weer voor een terugtrekking op expliciete, educatieve activiteiten. Inderdaad, juist het 'ill defined' karakter van het begrip 'duurzame ontwikkeling' vraagt om educatieve inhouden en vormen die gericht zijn op een kritische reflectie op de eigen en andere min of meer vanzelfsprekende invullingen hiervan.

In het rapport 'Duurzaamheid als leergebied' is dit uitgewerkt naar doelen, leerinhouden en mogelijke werkvormen van duurzaamheidseducatie.

Met bovenstaande voorbeelden hebben we laten zien dat de complexe en moeilijke vraagstukken die verbonden zijn aan de invulling van 'duurzame ontwikkeling', niet per se een expliciete, academische educatie-activiteit vereisen, maar ook onderwerp kunnen zijn van bijvoorbeeld een beroepsopleiding of sociale leerprocessen. Juist wanneer duurzaamheid een impliciet thema is van andere (leer)activiteiten is het de taak van NME-instellingen en -medewerkers om de E van duurzaamheidseducatie hierin hoog te houden. Het rapport 'Duurzaamheid als leergebied' is geen handleiding hiervoor, maar biedt wel een aantal criteria die gebruikt kunnen worden bij de (zelf)beoordeling van impliciete of expliciete leerprocessen gericht op invullingen van duurzame ontwikkeling.

M. Margadant, S. Lijmbach e.a.,
Duurzaamheid als leergebied.
Conceptuele analyse en educatieve uitwerking
(CD-Press, Utrecht, 2000)

Susanne Lijmbach is filosoof bij het Departement Maatschappijwetenschappen, Wageningen Universiteit, tel. 0317-482186, e-mail: susanne.lijmbach@alg.tf.wag-ur.nl

Marjan Margadant is bijzonder hoogleraar Natuur- en Milieu-Educatie, Leerstoelgroep Didactiek van de Biologie, Universiteit Utrecht, tel. 030-2535450, e-mail: maragadan@cybercomm.nl

Met dank aan Maarten van Wesemael en Hans Abelman van het Centrum voor Beeldende Kunst te Rotterdam voor het gedeelte over 'Niemandland in de stad', en aan Jaap de Vletter (Social Forestry consultant te Wageningen) voor het gedeelte over duurzaam bosgebruik in Suriname.

Kees Vriesman, directeur van Staatsbosbeheer

“Burgers betrekken is wel wennen, maar het lukt goed”

Door Michaël Steeghs

Sinds ruim een half jaar is Kees Vriesman directeur van Staatsbosbeheer. Michaël Steeghs vroeg hem hoe hij na enkele maanden aankijkt tegen zijn organisatie en de vele veranderingen die Staatsbosbeheer doormaakt.

Kees Vriesman

Hoe bent u bij Staatsbosbeheer terechtgekomen?

“Voor deze baan ben ik ‘out of the blue’ benaderd, ik had er zelf geheel niet aan gedacht. Ik werkte als directeur-generaal bij VROM. Deze benoemingen zijn in principe voor een periode van vijf jaar, daarvan was ik er drie-en-een-half jaar in functie toen ik gevraagd werd. Een aantal notities waar ik de eindverantwoordelijkheid voor droeg waren klaar, dus ik vond dat een overstap wel kon. Echt de ‘nieuwe’ directeur van Staatsbosbeheer voel ik me al niet meer. Het duurt natuurlijk nog wel even voordat ik de hele organisatie en alles daaromheen ken. Elke maandag ga ik daarom ergens op terrein- of werkbezoek, samen met de veldmedewerkers, de opzichter of boswachter. Dat bevalt me zo goed, dat ik wel wil proberen om dat nog lang te blijven doen.”

Wat heeft u met natuur?

“Ik kom uit de ‘harde wereld’ van het vastgoed en de bouw. Ik ben wel altijd al ‘gebruiker’ van natuur geweest. In mijn jeugd heb ik veel vogels gekeken, ik ben vroeger nog actief geweest bij oprichten van een Vogelwacht in het dorp waar ik woonde. Mijn band met de natuur komt vooral door er met vriendjes op uit te gaan en door een leraar, die ons buiten in de natuur de verbanden en samenhangen liet zien. Ik ben me nog steeds erg bewust van wat ik hoor, ik kan dat niet afzetten. Als ik bij vrienden ‘s avonds op bezoek ben, dan hóór ik die Bosuil buiten roepen. Buiten kijk ik ook altijd rond met een bepaalde verwachting. Afhankelijk van het biotoop of het seizoen ben ik er altijd op gespitst om bepaalde vogels te ontdekken.”

Wat beschouwt u als uw belangrijkste taak?

“Je kunt een natuurterrein het best beschermen als je in het planproces

staatsbosbeheer

bent betrokken. Het beheer van het terrein zelf, dat kunnen we prima, daar hebben we ruim honderd jaar ervaring in. Maar of die natuur uiteindelijk overeind blijft, wordt vooral bepaald door wat er daarbuiten allemaal gebeurt. Als Staatsbosbeheer willen we daarom meer vooruit denken, en nadrukkelijker in het maatschappelijk krachtenveld opereren. We zijn altijd vooral een deskundige uitvoeringsorganisatie geweest. Nu moeten we ons verder ontwikkelen en mee gaan zoeken naar oplossingen voor het ruimtegebrek in Nederland.

Als verzelfstandigde organisatie zijn we ongebonden en kunnen we meer een eigen geluid laten horen. De kaders waarbinnen we overigens opereren zijn wel vastgelegd, zelfs in een wet. We zijn gebonden aan natuur, landschap en recreatie, het is onze wettelijke taak dáár voor te zorgen. Verder wordt het werk van Staatsbosbeheer sinds haar oprichting betaald met belastinggeld. Staatsbosbeheer is dus van iedereen, en dat betekent dat we ook met al die belangen zo goed mogelijk rekening willen houden. Bovendien betekent het dat we een open, transparante organisatie zijn, we hebben geen geheimen, en onze kennis willen we graag delen.”

“Staatsbosbeheer is van iedereen” dat klinkt mooi...

“Concreet geven we dat vorm door zelf het initiatief te nemen om burgers te